

Bevrijding door bezetting

In de maand dat wij in Nederland onze bevrijding herdenken besteedt de MS aandacht aan het fenomeen bezetting. Die twee begrippen lijken elkaar uit te sluiten, maar dat blijkt toch iets ingewikkelder te liggen. Zo gaat de bevrijding van Europa in 1945 gepaard met de bezetting van Duitsland door de geallieerden. En door die bezetting wordt, zonder iets af te willen doen aan de problemen die zijn ontstaan door de verdeling van dat land, het Duitse volk bevrijd van het nationaalsocialisme.

Lange tijd is de bezettingsfase van Duitsland, en eigenlijk ook die van Japan, ondergesneeuwd door de Koude Oorlog. Dat is niet terecht, zeker niet als we naar de militaire aspecten van die fase kijken. Welbeschouwd zijn beide bezettingen succesvol verlopen, en dat roept de

die weer volwaardig worden opgenomen in de internationale gemeenschap. Dat mag terecht een prestatie van formaat genoemd worden.

Dus wat is er nu, ruim 55 jaar later, zo anders? Uiteraard zijn er vele verschillen, maar een aspect dat vaak over het hoofd wordt gezien is dat de Amerikaanse krijgsmacht destijds uit dienstplichtigen bestond. Natuurlijk zijn beroepssoldaten in militair opzicht veel beter getraind, maar in een dienstplichtleger kan veel beter gebruik worden gemaakt van de civiele opleiding van de soldaat. Dus toen Eisenhower zijn leger in Groot-Brittannië formeerde, kon hij een groot militair-civiel apparaat creëren dat speciaal was bedoeld voor de bezettingsfase en dat werd gevuld met dienstplichtige rechters, ambtenaren, ingenieurs en wat niet meer.

Die eenheden trokken direct achter de reguliere gevechtseenheden Duitsland binnen om toezicht te gaan houden op het civiele bestuur. Alleen als de plaatselijke functionaris te nauwe banden had gehad met de nazi's werd hij verwijderd, anders volstond toezicht. Natuurlijk zijn daarbij lokaal dingen misgegaan, maar het cruciale verschil met Afghanistan in 2001 en Irak in 2003 is dat er in Duitsland, en ook in Japan, nooit sprake is geweest van een tijdelijk machtsvacuüm. De bezetting volgde aansluitend op de verovering. Het bezettingsleger had een eigen civiele component die direct het bestuur op zich nam. Alles was in één hand.

Vijftig jaar later waren deze belangrijke lessen volledig vergeten. Sterker nog, de betrokken minister van Defensie, Donald Rumsfeld, was

De vraag is nu waar de Amerikanen de 'kunst van het bezetten' zijn kwijtgeraakt

vraag op of we daarvan iets kunnen leren. Scherper geformuleerd: waarom zijn de Amerikanen na de Tweede Wereldoorlog in twee gevallen zo succesvol geweest en slaan ze rond 2005 de plank mis in zowel Afghanistan als Irak? Waar zijn ze 'de kunst van het bezetten' kwijtgeraakt?

Noch in Duitsland, noch in Japan ontstaat er na 1945 een rebellie die overgaat in een gewelddadige opstand. Beide landen maken zeer zware tijden door maar groeien binnen enkele jaren uit tot welvarende democratische rechtsstaten,

zo door de technologische voorsprong van de eigen krijgsmacht gefascineerd dat hij alleen nog oog had voor de veroveringsfase. Kleine, snelle eenheden moesten in zeer korte tijd de Taliban en het regime van Saddam Hussein verdrijven; hoe kleiner, hoe sneller, hoe beter. Dat er vervolgens veel te weinig soldaten waren om het land te bezetten, wilde er bij hem en zijn geestverwanten niet in. Praten en nadenken over een bezettingsfase waren destijds taboe. De bevrijde bevolking van beide landen zou volgens de neoconservatieve besluitvormers in Washington volgaarne het heft in eigen hand nemen. Externe bemoeienis was daarbij uit den boze en daarbij was helemaal geen rol weggelegd voor de Amerikaanse krijgsmacht.

Anno 2010 weten we dat de Amerikanen destijds met heel veel militaire inspanningen Duitsland en Japan op de knieën hebben weten te krijgen, maar vervolgens met relatief weinig problemen door de bezettingsfase zijn heen-gegaan. In Afghanistan en Irak gaat dat precies andersom. Veel van de problemen die we daar nu tegenkomen vinden hun oorsprong in het machtsvacuüm dat is ontstaan na de verovering.

Bezetten en bevrijden zijn, militair gezien, dus onverbreekbaar met elkaar verbonden. Politiek en internationaal rechtelijk gesproken natuurlijk niet. En dat maakt de zaak ingewikkeld. Bezetten heeft daar een hele slechte naam, één waar we liever ver vandaan blijven. Dat is niet alleen het geval bij de Amerikaanse neoconservatieve politici. Ook in eigen land zien we de reflex om onze deelname aan de militaire campagnes in Afghanistan en Irak vooral niet in

die termen te willen beschouwen. Daarmee ontnemen we onszelf een goed zicht op de problematiek van dergelijke campagnes en raken we kostbare ervaringen uit het verleden kwijt.

Praten en nadenken over een bezettingsfase was destijds taboe

De Amerikanen hebben deze les op de harde manier geleerd. Nadat de situatie in beide landen steeds verder achteruit ging heeft eerst president Bush het roer volledig omgegooid in Irak. Afgelopen najaar heeft zijn opvolger Obama hetzelfde gedaan in Afghanistan. Beiden erkennen daarmee hun plicht als 'bezetter', hoewel ze die term natuurlijk angstvallig vermijden. De plicht om het bestuur op zich te nemen of het fragiele nieuwe bestuur te steunen, vloeit voort uit het feit dat ze zittende machthebbers hardhandig hebben verwijderd. Als Washington dat in 2001 en 2003 beter had ingezien, had er waarschijnlijk veel leed kunnen worden voorkomen.

Dat bevrijden en bezetten zoveel met elkaar te maken hebben, betekent dat de redactie graag aandacht schenkt aan studies daarover. Daarom staan in dit nummer artikelen centraal die de verschillende aspecten van een bezettingsfase belichten. ■